

УДК 343.137:343.123.4(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.74>

ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ П. 3-1 Ч. 1 СТ. 284 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Гуртієва Л.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу,

детективної та оперативно-розшукової діяльності

Національного університету «Одеська юридична академія»,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5347-4718>

Гуртієва Л.М. Деякі пропозиції щодо вдосконалення нормативного закріплення положень п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України.

Проблематика, яка розглядається в статті, відповідає таким міжнародним та європейським стандартам кримінального судочинства, як забезпечення права на ефективне досудове розслідування та права на справедливий суд, в частині правової визначеності формулювання обставин, передбачених п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України (однієї з підстав закриття кримінального провадження судом). Розглянуто практичні аспекти застосування п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України в світлі позицій, викладених у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13 лютого 2023 року (зокрема, що поняття «злочин проти життя та здоров'я особи» охоплює не лише злочини, передбачені у розділі II Особливої частини КК України, а може включати й інші види злочинів, в яких об'єктом посягання є суспільні відносини щодо безпеки життя та здоров'я особи).

У статті звернена увага на окремі недоліки нормативного закріплення положень п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України. Обґрунтовано, що положення п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України є недостатньо узгодженими з нормами кримінального права, які закріплюють інститут давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49, 106 Кримінального кодексу України), в частині формулювання випадків, наявності яких суд не може закрити кримінальне провадження. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства. Зокрема, положення п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу запропоновано викласти у наступній редакції:

«не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків, якщо згідно із законом

України про кримінальну відповідальність давність не застосовується або за вчинення злочину може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі».

Крім того, звернена увага на юридико-технічний недолік: підстава, передбачена п. 3-1 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу, повторюється двічі (у абзацах п'ятому та шостому ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу, а також у третьому та четвертому абзацах ч. 2 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу). Таке дублювання не має ніякого змістовного навантаження та потребує виключення.

Ключові слова: Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, закриття кримінального провадження, юридична визначеність.

Hurtiieva L.M. Some proposals for improving the regulatory enforcement of the provisions of p. 3-1, part 1, art. 284 of the Criminal Procedural Code of Ukraine.

The issues considered in the article correspond to such international and European standards of criminal justice as ensuring the right to an effective pre-trial investigation and the right to a fair trial, in terms of the legal certainty of the formulation of the circumstances provided in Clause 3-1 Part 1 of Art. 284 of the Criminal Procedural Code of Ukraine (one of the grounds for closing criminal proceedings by the court). A number of practical aspects of the application of Clause 3-1 Part 1 of Art. 284 of the Criminal Procedural Code of Ukraine of the criminal procedural college of Ukraine in the light of the positions set forth in the decision of the Joint Chamber of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court of February 13, 2023 (in particular, that the concept of «crime against the life and health of a person» covers not only the crimes provided for in section II of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, but may also include other types of crimes in which the object of encroachment is public relations regarding the safety of life and health of a person).

The article draws attention to certain disadvantages of the normative consolidation of the provisions of Clause 3-1, Part 1, Art. 284 of the Criminal Procedural Code of Ukraine. In particular, it is substantiated that the provisions of Clause 3-1 Part 1 of Art. 284 of the Criminal Procedural Code of Ukraine are not sufficiently coordinated with the norms of criminal law, which establish the statute of limitations for bringing criminal liability (Articles 49, 106 of the Criminal Code of Ukraine), in the part of formulation of the cases, in the presence of which the court cannot close criminal proceedings. Suggestions for improving criminal procedural legislation have been formulated. In particular, Clause 3-1 Part 1 of Art. 284 of the Criminal Procedural Code is proposed to be presented in the following version:

«the person who committed the criminal offense has not been identified, in the case of the expiration of the statute of limitations for prosecution, except the cases when according to the law of Ukraine on criminal liability, the statute of limitations is not applied or the crime may be punished by life imprisonment».

In addition, attention was also drawn to a legal and technical disadvantage: the basis provided in Clause 3-1, Part 1, Art. 284 of the Criminal Procedure Code, repeated twice (in Paragraphs 5 and 7 of Part 1 of Article 284 of the Criminal Procedural Code, in Paragraphs 3 and 4 of Part 2 of Article 284 of the Criminal Procedural Code). Such duplication has no meaningful load and needs to be excluded.

Key words: Criminal Procedural Code of Ukraine, Criminal Code of Ukraine, expiration of the statute of limitations for prosecution, closure of criminal proceedings, legal certainty.

Постановка проблеми. Оновлення кримінального процесуального законодавства (зокрема, Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (*далі* - КПК) [1]), на жаль, не завжди є послідовним, системним та узгодженим з відповідними положеннями як Кримінального кодексу України (*далі* - КК) [2]), так і КПК. Зокрема, Законом України від 22.11.2018 № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних пра-

впорущень» та Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» від 04.10.2019 р. № 187-IX було внесено ряд змін та доповнень до КПК. Серед іншого, ч. 1 ст. 284 КПК, яка визначає підстави закриття кримінального провадження, було доповнено пунктом 3-1. За вказаною підставою рішення про закриття кримінального провадження приймає тільки суд (п. 1-1 ч. 2 ст. 284 КПК) за клопотанням прокурора (абзац четвертий ч. 4 ст. 284 КПК). Разом із тим, положення п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК є недостатньо узгодженими з приписами ст. 49 КК, ст. 106 КК, що не відповідає вимогам юридичної (правової) визначеності,¹ зокрема, такій вимозі, як передбачуваність.² Належне законодавче врегулювання підстав прийняття процесуальних рішень (в тому числі, рішення про закриття кримінального провадження за підставою, передбаченою п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК) є гарантією як права на ефективне досудове розслідування, так і права на справедливий суд [7]. Отже, проблематика даного дослідження відповідає сучасним напрямкам національної судово-правової реформи щодо наближення до міжнародних і європейських стандартів у сфері кримінального судочинства [8, п. 4; 9, п. 1, п. 2; 10, п. 2, п. 3 та ін.].

Стан опрацювання. Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє дійти висновку, що окремі аспекти законодавчого регулювання підстави закриття кримінального провадження, передбаченої п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК, досліджували такі українські вчені, як І.В. Басиста, Н.В. Глинська, І.В. Гловюк, О.В. Капліна, А.В. Лапкін, Т.В. Лукашкіна, О.П. Шайтуро та ін. Вказану проблематику частково ми також розглядали [11, с. 185–191; 12, с. 15–25 та ін.]. Проте, дане питання потребує уточнення та подальшої наукової розробки, з огляду на постійне оновлення національного законодавства,³ неузгодженість положень п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК з приписами ст. 49 КК, ст. 106 КК, мінливість практики Верховного Суду та ін.

Мета статті – визначити окремі недоліки нормативного закріплення положень п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо їх подолання.

¹ Юридична визначеність є складовою, обов'язковим елементом поняття «верховенство права» [3]. З аналізу Дослідження Європейської комісії «За демократію через право» від 18.03.2016 р. №711/2013 «Мірило правовладдя» вбачається, що юридична визначеність складається з: **1)** приступності (доступність) законодавства; **2)** приступності (доступності) судових рішень; **3)** передбачності актів права; **4)** сталості і послідовності приписів права; **5)** легітимних очікувань; **6)** унеможливлення зворотної дії; **7)** принципів nullum crimen sine lege та nullum poena sine lege; **8)** принципу Res judicata [4].

² Юридична визначеність, серед іншого, «вимагає, щоб юридичні норми були чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними <...>» [3, п. 46; 4, п. 58 та ін.]. Передбачуваність означає, що «закон має бути <...> сформульований з достатньою мірою чіткості, аби особа мала можливість скерувати свою поведінку» [3, п. 44]. Вказана позиція сформульована і в рішеннях Європейського суду з прав людини [5, § 25; 6, § 155 та ін.].

³ Зокрема, йдеться про внесення змін до положень КК України та КПК України Законом України № 2812-IX від 01.12.2022 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування» [13].

Виклад основного матеріалу. Однією з підстав закриття кримінального провадження судом є наявність обставин, передбачених п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК:

«не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі».

В юридичній літературі [14, с. 535; 15, с. 151-152; 16, с. 428 та ін.] вже зверталась увага, що формулювання в п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК випадків, за наявності яких суд не може закрити кримінальне провадження, є недостатньо узгодженим з нормами інституту давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49, 106 КК).

На наш погляд [11, с. 188-189; 12, с. 16], **по-перше**, вирішуючи питання про обставини («випадки»), за наявності яких суд не може закрити кримінальне провадження за підставою, передбаченою п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК, необхідно враховувати положення ч. 5 ст. 49 КК (тобто ситуації, коли давність не застосовується). За ч. 5 ст. 49 КК **«давність не застосовується»** у разі вчинення злочинів **проти основ національної безпеки України**, передбачених у статтях 109-114-2, **катування**, передбаченого частиною третьою статті 127, **проти миру та безпеки людства**, передбачених у статтях 437-439 і частині першій статті 442 цього Кодексу.¹ Отже, суд не має повноважень закрити кримінальне провадження у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності щодо злочинів, вказаних в ч. 5 ст. 49 КК, **незалежно від ступеню їх тяжкості**,² оскільки згідно із законом України про кримінальну відповідальність давність за їх вчинення не застосовується. Як зазначає Велика Палата Верховного Суду: «Частина п'ята статті 49 КК містить безумовну заборону застосування давності <...>» [17, п. 54]. Вбачається, вказаний підхід має бути закріплений у п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК.

По-друге, у п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК передбачено, що закриття провадження неможливе у

разі «вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи <...>». Виникають питання: що входить до змісту поняття «злочини проти життя та здоров'я особи»? Чи тільки злочини, передбачені в розділі II Особливої частини КК, основним безпосереднім об'єктом складу яких є життя та здоров'я особи? Чи входять до вказаного поняття також злочини, передбачені іншими розділами Особливої частини КК, що містять склади злочинів, додатковим об'єктом посягання яких є життя та здоров'я особи?

Вказані питання є дискусійними, в юридичній літературі існують різні точки зору. Можна виокремити, так би мовити, вузький (І.В. Баситса [18, с. 127] та ін.) та широкий (О.П. Шайтуро [15, с. 153], Гловюк І.В., Дроздов О.М. [19, с. 427-428] та ін.) підходи. Наприклад, І.В. Басиста зазначає, що використання поняття «злочин проти життя та здоров'я особи» повинно кореспондувати наявному розумінню та переліку розділу II Особливої частини КК України [18, с. 127]. Схожу позицію було висловлено у постанові Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01.02.2022 у справі № 330/2893/20 (провадження № 51-5326км21) [20]. Проте, така позиція була висловлена до прийняття Об'єднаною палатою Касаційного кримінального суду Верховного Суду постанови від 13.02.2023 у справі № 932/8842/20 (провадження 51-5954км21) [21].

На сьогодні сформульована наступна сучасна позиція Верховного Суду: «поняття «злочин проти життя та здоров'я особи» охоплює не тільки злочини, передбачені розділом II Особливої частини КК, **а також включає й інші склади злочинів, у яких додатковим об'єктом посягання є життя та здоров'я особи <...>**» [21]. Дана позиція була сформульована при тлумаченні положень п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК, проте, на наш погляд, може бути застосована при тлумаченні змісту поняття «злочин проти життя та здоров'я особи», про що йдеться і у п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК. Отже, критерієм, за яким визначається зміст поняття «злочин проти життя та здоров'я особи», є наявність у складі певного кримінального правопорушення такого об'єкта або основного, або додаткового, як життя та здоров'я особи.

¹ Звернемо увагу, що Законом України № 2812-ІХ від 01.12.2022 р. «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування» [13], серед іншого, було внесено доповнення до ч. 5 ст. 49 КК (тобто до переліку злочинів, за вчинення яких давність не застосовується): «катування, передбаченого частиною третьою статті 127 <...>». За логікою формулювання положень у даній частині зазначаються об'єкти складу злочинів («проти основ національної безпеки України», «проти миру та безпеки людства»), однак щодо «катування, передбаченого частиною третьою статті 127 <...>» об'єкт складу злочину не вказано. Зрозуміло, що катування належить до злочинів проти життя та здоров'я особи (Розділ II Особливої частини КК).

² Зазначимо, що в ч. 5 ст. 49 КПК вказані: **а) нетяжкі злочини** (ч. 4 ст. 12 КК) **проти основ національної безпеки України** - ст. 109 КК, ч. 1 ст. 110 КК, ч. 1 ст. 110-2 КК, ч.ч. 1-4 ст. 111-1 КК, ч. 1 ст. 114-2 КК; **б) тяжкі злочини** (ч. 5 ст. 12 КК) **проти основ національної безпеки України** - ч. 2 ст. 110 КК, ч.ч. 2-4 ст. 110-2 КК, ч. 5 ст. 111-1 КК, ч. 1 ст. 114-1 КК, ч. 2 ст. 114-2 КК; **в) особливо тяжкі злочини** (ч. 6 ст. 12 КК) **проти основ національної безпеки України** - ч. 3 ст. 110 КК, 111 КК, ч.ч. 6-8 ст. 111-1 КК, ст. 111-2 КК, ст. 112 КК, ст. 113 КК, ст. 114 КК, ч. 2 ст. 114-1 КК, ч. 3 ст. 114-2 КК; **проти життя та здоров'я особи** (без вказівки на об'єкт складу злочину) - **ч. 3 ст. 127 КК; проти миру та безпеки людства** - ст. 437 КК, 438 КК, ст. 439 КК, ч. 1 ст. 442 КК.

По-третє, положення п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК щодо неможливості закриття кримінального провадження у разі «вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи» не узгоджені з приписами КК щодо застосування строків давності (оскільки КК передбачає можливість застосування строків давності, їх застосування є імперативною підставою для закриття кримінального провадження, крім випадків, передбачених ч. 4 та ч. 5 ст. 49 КПК). Так, у п. 5 ч. 1 ст. 49 КК та п. 4 ч. 2 ст. 106 КК передбачені строки давності щодо особливо тяжких злочинів,¹ сплив яких дозволяє суду закрити кримінальне провадження, в тому числі щодо особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи (крім випадків, передбачених частинами 4 та 5 ст. 49 КПК).

Вбачається, що вирішення вказаної проблемної ситуації можливе шляхом внесення змін до законодавства: або до КК, або до КПК. На наш погляд, слід виходити з наступних положень: **1)** правила застосування (або не застосування) норм інституту строків давності визначають, в першу чергу, положення КК; **2)** в приписах КПК має бути врегульована належна процедура реалізації норм кримінального права [11, с. 189; 12, с. 16]. Отже, у разі, якщо згідно із законом України про кримінальну відповідальність за вчинення особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи строки давності можуть бути застосовані, то вони мають бути застосовані, а кримінальне провадження закрито. У разі, якщо згідно із законом України про кримінальну відповідальність давність не застосовується, то суд не може закрити кримінальне провадження. За ч. 5 ст. 49 КК давність не застосовується у разі вчинення такого особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи, як катування, передбаченого ч. 3 ст. 127 КК. Крім того, вважаємо, суд не може закрити кримінальне провадження, у разі вчинення особливо тяжкого злочину (в тому числі особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи), за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Ми виходимо з наступних міркувань: оскільки ч. 4 ст. 49 КК передбачено, що «питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно із законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирі-

шується судом»², то у разі не встановлення такої особи, кримінальне провадження не може бути закрито. Отже, виходячи з положень чинного КК у разі, якщо не встановлено особу, яка вчинила особливо тяжкий злочин проти життя та здоров'я особи, а строки давності закінчилися, **суд може закрити кримінальне провадження, крім випадків вчинення:**

1) катування, передбаченого ч. 3 ст. 127 КК (оскільки за ч. 5 ст. 49 КК «давність не застосовується у разі вчинення <...> катування, передбаченого частиною третьою статті 127 <...>»), та

2) злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі (оскільки за ч. 4 ст. 49 КК можливість застосування давності вирішується судом за його розсудом щодо встановленої особи).

В аспекті розглядуваного питання ми можемо погодитись з пропозицією О.П. Шайтуро: у п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КК України після слів «не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків...» прибрати словосполучення «особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи» [15, с. 155].³ Проте, на наше переконання, положення п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК доцільно викласти у наступній редакції:

«не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, **крім випадків, якщо згідно із законом України про кримінальну відповідальність давність не застосовується або за вчинення злочину може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі».**

Вбачається, що наведена редакція п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК є достатньо узгодженою з нормами кримінального права, які закріплюють інститут давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49, 106 КК).

Слід звернути увагу і на юридико-технічний недолік: підстава, передбачена п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК, повторюється двічі (у абзацах п'ятому та шостому ч. 1 ст. 284 КПК, а також у третьому та четвертому абзацах ч. 2 ст. 284 КПК). Таке дублювання, на наш погляд, не має ніякого змістовного навантаження та потребує виключення.

¹ Строки давності у разі вчинення особливо тяжкого злочину становлять п'ятнадцять років (п. 5 ч. 1 ст. 49 КК), а до осіб, які вчинили особливо тяжкий злочин у віці до вісімнадцяти років - десять років (п. 4 ч. 2 ст. 106 КК). Нагадаємо, що за ч. 6 ст. 12 КК «особливо тяжким злочином є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі».

² Іншими словами, у ч. 4 ст. 49 КК йдеться про можливість застосування давності **за розсудом суду**, тобто про дискреційні повноваження суду щодо застосування строків давності **до конкретного обвинуваченого**.

³ Зазначимо, що в юридичній літературі (В.В. Довганіч та ін.) вказана позиція О.П. Шайтуро була підтримана. Крім того, В.В. Довганіч висловив думку про доцільність «додати вказівку щодо особливо тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи до переліку виключень у ч. 5 ст. 49 КК України» [16, с. 428]. Вбачається, що пропозиція В.В. Довганіча є передчасною, з огляду на сучасну позицію Верховного Суду щодо розширеного тлумачення поняття «злочин проти життя та здоров'я особи» [21].

Висновки. Положення п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК необхідно узгодити з нормами кримінального права, які закріплюють інститут давності притягнення до кримінальної відповідальності (ст. 49, 106 КК) в частині формулювання випадків, за наявності яких суд не може закрити кримінальне провадження. Доцільним вбачається внесення змін до редакції п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК (в розглядуваній частині):

«<...> крім випадків, якщо згідно із законом України про кримінальну відповідальність давність не застосовується або за вчинення злочину може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі».

Таке законодавче закріплення зазначених положень, на наш погляд, є більш послідовним (логічним) та узгодженим з приписами ч. 4 та 5 ст. 49 КК, що відповідає вимогам юридичної визначеності.

Крім того, абзац сьомий ч. 1 ст. 284 КПК та абзац четвертий ч. 2 ст. 284 КПК потребують виключення, оскільки повторюють абзац п'ятий ч. 1 ст. 284 КПК та абзац третій ч. 2 ст. 284 КПК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 26.07.2023).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 26.07.2023).
3. Верховенство права: Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія), ухваленої Венеційською Комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 р.) / пер. на укр. С. Головатого. *Право України*. 2011. № 10. С. 168–184. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD(2011)003rev-ukr).
4. Мірило правовладдя: Дослідження Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) від 18.03.2016 р. № 711/2013, ухвалено Венеційською комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 р.), схвалено Комітетом міністрів (на рівні їх заступників) на 1263-му засіданні (6-7 вересня 2016 р.) та Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи на 31-й сесії (19-21 жовтня 2016 р.). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-ukr).
5. Михайлюк та Петров проти України (Mikhaulyuk and Petrov v. Ukraine): рішення Європейського суду з прав людини від 10.12.2009 р. (заява № 11932/02). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500.
6. Полторацький проти України (Poltoratskiy v. Ukraine): рішення Європейського суду з прав людини від 29.04.2003 р. (заява № 38812/97). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_838.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
8. Національна стратегія у сфері прав людини. Затверджена Указом Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>.
9. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки. Затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>.
10. Стратегія розвитку прокуратури на 2021–2023 роки. Затверджена наказом Генерального прокурора від 16.10.2020 р. № 489 / *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/strategiya-rozvitku-prokuraturi-na-2021-2023-roki>.
11. Гуртієва Л.М. Закриття кримінального провадження в стадії підготовчого провадження (за деякими підставами). *Кримінальна юстиція сучасної України: виклики та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., присв. до 75-річчя д.ю.н., проф. Ю.П. Аленіна (м. Одеса, 20 листоп. 2021 р.). Електронне видання / відповід. ред.: Л.І. Аркуша, О.О. Торбас, В.А. Завтур; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2021. С. 185–191. URI: <https://hdl.handle.net/11300/16008>.
12. Гуртієва Л.М., Лукашкіна Т.В. Деякі питання кримінального провадження в разі встановлення підстав для його закриття за п. 3-1 ч. 1 ст. 284 КПК України. *Доктринальні та правозастосовні проблеми кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності*: матеріали Міжнар. наук.-прак. конф., присв. 10-й річниці набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України (м. Одеса, 09 грудня 2022 р.) / [Електронне видання] / уклад.: Л.І. Аркуша, О.О. Торбас, В.А. Завтур; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 15–25. URI: <https://hdl.handle.net/11300/24919>.

13. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за катування : Закон України від 01.12.2022 р. № 2812-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2812-20#Text>.
14. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / За редакцією С.В. Ківалова та С.І. Кравченко. Одеса: Фенікс, 2020. 924 с.
15. Шайгуро О.П. Проблема встановлення взаємозв'язку кримінальних правових та кримінальних процесуальних норм при законодавчій регламентації підстав закриття кримінального провадження. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2022. Вип. 1 (97). С. 149–158. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1465/1345>.
16. Довганич В.В. Застосування строків давності притягнення особи до кримінальної відповідальності на окремих стадіях кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 426–429. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2022/100.pdf.
17. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 02.02.2023 р. у справі № 735/1121/20 (провадження № 13-26кц22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108960086>.
18. Басиста І.В. Щодо застосування п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України у ситуації, коли необхідно вирішити питання щодо кримінального правопорушення, яке посягає на «два безпосередні об'єкти», одним із яких є життя і здоров'я людини. *Кримінальна юстиція в Україні : реалії та перспективи* : матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року) / упор. І.В. Гловюк, Н.Р. Лащук, В.В. Навроцька, І.Р. Серкевич, Н.І. Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 123–128. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5018>.
19. Гловюк І.В., Дроздов О.М. Закриття кримінального провадження щодо злочинів проти життя та здоров'я особи: доктринальні та практичні проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 425–429. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/99.pdf.
20. Постанова Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 01.02.2022 у справі № 330/2893/20 (провадження № 51-5326км21). URL: <https://www.reyestr.court.gov.ua/>.
21. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13.02.2023 у справі № 932/8842/20 (провадження 51-5954кмо21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109075145>.